

VALMYNDIGHETENS MANUALER

VALEN 2022

Mandatfördelning

Regler och räkneexempel för val till riksdagen,
Europaparlamentet, region- och kommunfullmäktige

Produktnummer: VAL V785 05

Valmyndigheten

Innehåll

1	Inledning	2
2	Före val – fastställande av antal mandat	4
	Exempel 1: Antal fasta mandat och antal utjämningsmandat	5
	Exempel 2: Antal fasta mandat för respektive valkrets	6
3	Mandatfördelning mellan partier	7
3.1	Partispärrar	7
3.2	Mandatfördelning	7
	Exempel 3: Fördelning av fasta mandat enligt jämkade uddatalsmetoden	10
	Exempel 4: Partispärr i en valkretsindelad kommun	11
	Exempel 5: Kompletta mandatfördelning i valkretsindelad kommun	12
3.3	Hur många röster hade behövts för att ta det sista mandatet?	17
	Exempel 6: Räkna på sista mandatet	18
4	Fördela mandat inom partierna – utse ledamöter och ersättare	19
4.1	Inval enligt personröstningsreglerna	20
4.2	Inval enligt heltalsmetoden	20
	Exempel 7: Utse ledamöter inom ett parti, en lista, kommunfullmäktigeval	22
	Exempel 8: Utse ledamöter inom ett parti, två listor, kommunfullmäktigeval	24
4.3	Dubbelvalsavveckling av ledamöter	26
	Exempel 9: Dubbelvalsavveckling	27
4.4	Utse ersättare	29
	Exempel 10: Ersättare utses, en lista	31
	Exempel 11: Ersättare utses, två listor	34
5	Utse nya ledamöter och ersättare under mandatperioden	36
5.1	Antal nya ersättare som ska utses	36
	Exempel 12: Utse efterträdare, val till kommunfullmäktige, en valsedel	38
	Exempel 13: Utse efterträdare, val till kommunfullmäktige, valkretsindelad kommun, invald på personröster	39

1 Inledning

I denna manual beskrivs hur mandat fördelas och ledamöter och ersättare utses. Det finns både information om regelverk och räkneexempel. För att tillgodogöra sig innehållet kan viss förkunskap vara bra. Läs gärna om val och mandatfördelning på Valmyndighetens webbplats www.val.se. Där finns även en valsimulator som är laddad med valresultat från tidigare val. I den finns möjlighet att använda såväl tidigare som nuvarande regelverk och ändra till exempel antal mandat och röstetal.

Manualen är indelad i fyra delar. Den första behandlar vad som sker före valet. Del två täcker fördelningen av mandat mellan partier. Den tredje delen beskriver hur man räknar ut vilka kandidater som utses till ledamöter och ersättare. Avslutningsvis finns ett avsnitt om hur nya ledamöter och ersättare utses vid avgångar under mandatperioden.

Denna manual innehåller inte information om hur platserna fördelas i styrelser och nämnder i regionerna och kommunerna. På Sveriges Kommuner och Regioners webbplats www.skr.se finns information om sådan fördelning.

Ansvarsfördelning

På valnatten ansvarar kommunens valnämnd för en preliminär rösträkning som sker i vallokaler. Med detta resultat som grund gör Valmyndigheten på valnatten en preliminär mandatfördelning mellan partier.

På onsdagen efter valdagen genomför valnämnden rösträkning av de förtidsröster som inte räknats på valdagen.

Länsstyrelsen genomför den slutliga rösträkningen för alla val. Baserat på denna räkning fördelar Valmyndigheten mandat och utser ledamöter och ersättare vid val till riksdagen och val till Europaparlamentet. Länsstyrelsen har motsvarande uppgift för val till region- och kommunfullmäktige.

Ändrade regler vilka tillämpades första gången vid de allmänna valen 2018

- Första divisorn sänktes från 1,4 till 1,2.
- Utjämningsmandat i valkretsindelade kommuner infördes.
- Ett förfarande med återföring av överskjutande mandat infördes i samtliga valkretsindelade val.
- Småpartispärrar infördes i val till kommunfullmäktige.
- Valbarhetshinder för revisorer i kommuner eller regioner

Ändrad regel som ska tillämpas första gången vid valen 2022

- En röst på en kandidat som skrivits för hand på en partivalsedel, eller på en blank valsedel tillsammans med partinamnet, ska i en valkrets där partiet har flera valsedlar där kandidaten finns listad, tillfalla en av valsedlarna genom lottning.

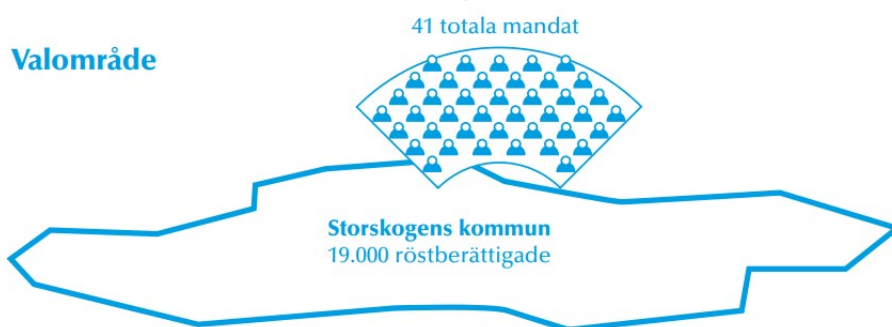
2 Före val – fastställande av antal mandat

Reglering

Bestämmelser om valkretsar och fastställande av antal mandat återfinns i huvudsak i 3 kap. 2 och 5-6 §§ regeringsformen (1974:152), 4 kap. 1-15 §§ vallagen (2005:837) och 5 kap. 5-7 §§ kommunallagen (2017:725).

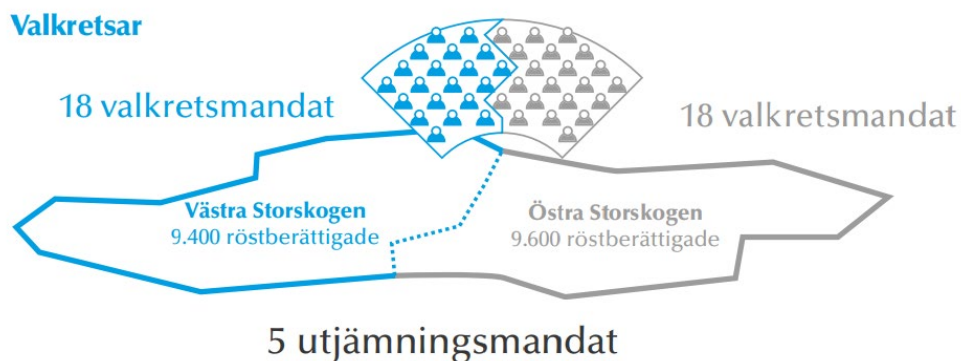
En förutsättning för att efter ett val kunna fördela mandat mellan partier och utse ledamöter och ersättare, är att det är beslutat hur många mandat som finns att fördela inom valområdet.

Valområdet är hela riket (val till riksdagen och Europaparlamentet), regionen eller kommunen som valet gäller. Valområdet kan bestå av en eller flera valkretsar: för val till riksdagen är landet indelat i 29 valkretsar; för val till Europaparlamentet är hela landet en enda valkrets. Regioner och kommuner beslutar själva om de ska vara indelade i valkretsar eller inte.

Vissa valområden är uppdelade i valkretsar. Då delas mandatet upp i fasta mandat respektive utjämningsmandat.

I bilden nedan är Storskogens kommun uppdelad i två valkretsar. Av de totalt 41 mandat utgör 36 fasta mandat (baserat på antalet röstberättigade fördelas 18 mandat till varje valkrets) och 5 utjämningsmandat.

Val till riksdagen

Vid val till riksdagen är valområdets totala antal mandat fastställt till 349 stycken. Det är också fastställt att antalet fasta mandat är 310, medan övriga 39 mandat är så kallade utjämningsmandat. Valmyndigheten beslutar senast den 30 april valåret om antalet fasta mandat per valkrets för val till riksdagen (baserat på antalet röstberättigade i de 29 valkretsarna från den 1 mars valåret).

Val till region- och kommunfullmäktige

Inför ett nytt val beslutar region-/kommunfullmäktige om det totala antalet mandat i valområdet. Antalet mandat ska vara ett udda tal och ska förhålla sig till antalet röstberättigade i valområdet (baserat på statistik från den 1 mars året före valåret) enligt följande:

Kommun röstberättigade	Antal mandat	Region röstberättigade	Antal mandat
Upp till 8 000	Minst 21	Upp till 140 000	Minst 31
8 001 – 16 000	Minst 31	140 001 – 200 000	Minst 51
16 001 – 24 000	Minst 41	200 001 – 300 000	Minst 71
24 001 – 36 000	Minst 51	Över 300 000	Minst 101
36 001 – 600 000	Minst 61		
Över 600 000	Minst 101		

I de kommuner och regioner som beslutat att de ska vara valkretsindelade ska nio tiondelar av mandaterna vara fasta mandat och en tiondel av mandaterna utjämningsmandat, se exempel 1. Länsstyrelsen ska senast den 30 april valåret besluta om antal fasta mandat per valkrets (baserat på antalet röstberättigade per valkrets från den 1 mars valåret), se exempel 2.

Val till Europaparlamentet

Antal mandat i Europaparlamentet fastställs av Europaparlamentet. Vid val till Europaparlamentet är hela Sverige en valkrets och alla mandat är därför fasta.

Exempel 1: Antal fasta mandat och antal utjämningsmandat

Räknesättet är detsamma för val till region- och kommunfullmäktige.

Kommunfullmäktige i Valköping har beslutat att valområdet ska valkretsindelade, samt att det ska finnas 75 ledamöter i kommunfullmäktige, det vill säga totalt 75 mandat att fördela.

Nio tiondelar av 75 är 67,5 ($75 \times 0,9 = 67,5$). Talet ska avrundas nedåt, vilket ger **67 fasta mandat** och $75 - 67 = 8$ **utjämningsmandat**.

Exempel 2: Antal fasta mandat för respektive valkrets

Räknesättet är detsamma för val till riksdag, region- och kommunfullmäktige.

Valköpings kommun har tre valkretsar. 67 fasta mandat ska fördelas mellan valkretsarna. I Valköping fanns totalt 48 857 röstberättigade den 1 mars.

Antalet röstberättigade för var och en av valkretsarna multipliceras med det totala antalet fasta mandat (67) och divideras med antalet röstberättigade totalt i valområdet (48 857).

Talet vi får fram för varje valkrets består av ett heltal och en decimaldel. Om summan av heltalen för alla valkretsar är mindre än det totala antalet fasta mandat ska återstående mandat tilldelas den eller de valkretsar som har störst decimaldel.

I exemplet är summan av heltalen 65, vilket innebär att ytterligare två mandat ska fördelas på valkretsarna.

I kolumnen "Decimaldel" framgår det att Valköping V har den högsta decimaldelen (0,84) och tilldelas det 66:e mandatet. Valköping C har den näst högsta decimaldelen (0,78) och tilldelas det 67:e mandatet.

Valkrets	Röstberättigade	Beräkning	Heltalsdel	Decimaldel	Totalt	
Valköping V	15 927	$15\,927 * 67 / 48\,857 = 21,84$	21	0,84	1	22
Valköping C	15 886	$15\,886 * 67 / 48\,857 = 21,78$	21	0,78	1	22
Valköping Ö	17 044	$17\,044 * 67 / 48\,857 = 23,37$	23	0,37		23
Total	48 857		65		2	67

3 Mandatfördelning mellan partier

Reglering

Bestämmelser om mandatfördelning mellan partier återfinns i huvudsak i 3 kap. 7-9 §§ regeringsformen (1974:152) och 14 kap. 3-8 §§ vallagen (2005:837).

Det svenska valsystemet är proportionellt. Det innebär att fördelningen av mandat mellan partier ska så nära som det är möjligt stämma överens med vilka partier väljarna röstat på. För att uppnå detta finns vid valkretsindelade val ett förfarande med återföring av eventuella överskjutande fasta mandat, samt utjämningsmandat.

3.1 Partispärrar

För att ett parti ska få delta i mandatfördelningen måste partiet ha nått över en så kallad partispärr, det vill säga att partiet ska ha fått minst en viss andel av de giltiga rösterna i valområdet. För val till riksdagen och Europaparlamentet är valområdet hela landet. För val till regionfullmäktige är valområdet hela regionen och för val till kommunfullmäktige är valområdet hela kommunen.

Följande andelar gäller i valen:

4%	4%	3%	3%	2%
Riksdagsval Eller 12 % i en valkrets. Då får partiet delta i fördelningen av de fasta mandaten i den valkretsen.	Europa-parlamentet	Region-fullmäktige	Kommun-fullmäktige (kommun med flera valkretsar)	Kommun-fullmäktige (kommun med bara en valkrets)

3.2 Mandatfördelning

Vid val till Europaparlamentet samt många region- och kommunfullmäktige består valområdet av endast en valkrets. Då sker mandatfördelningen i ett steg, se nedan.

Är valområdet valkretsindelade sker mandatfördelningen i ytterligare steg. Detta gäller för val till riksdagen samt vissa kommuner och regioner.

Steg 1: De fasta mandaten fördelas

De fasta mandaten fördelas mellan partier baserat på de röster som partierna fått i respektive valkrets. Om valområdet inte är valkretsindelad utgår man från rösterna i hela valområdet vid mandatfördelningen.

Mandaten fördelas ett i taget. I varje steg går mandatet till det parti som har högst jämförelsetal. Jämförelsetalen beräknas med jämkade uddatalsmetoden.

Den jämkade uddatalsmetoden

Varje parti får ett jämförelsetal, genom att partiernas röstetal (totala antalet röster) i en valkrets delas med ett delningstal, inledningsvis 1,2*. Det parti som har det högsta jämförelsetalet får det första mandatet i valkretsen.

När ett parti fått ett mandat får partiet ett nytt delningstal som är dubbla antalet redan tilldelade mandat plus 1.

Antal redan tilldelade mandat	Delningstal
0	1,2
1	3
2	5
3	7
...	...
n	$n*2 + 1$

Övriga partier behåller sina jämförelsetal tills de fått ett mandat. I exempel 3 beskrivs detta steg för steg.

Jämförelsetalen beräknas exakt men redovisas normalt med två decimaler. Om två eller flera partier har exakt lika stora jämförelsetal ska lottning ske mellan de partierna.

* Det första delningstalet var tidigare 1,4 men ändrades till 1,2 för ökad proportionalitet vid valen 2018.

Steg 2: En totalfördelning beräknas

Detta steg genomförs endast för valkretsindelade valområden.

De fasta mandaten som i det föregående steget fördelats mellan partier inom varje valkrets summeras ihop per parti över alla valkretsar. Dessutom fördelas samtliga mandat för valområdet (fasta mandat och utjämningsmandat) som om hela valområdet vore en enda valkrets, vilket ger en totalfördelning av mandaten. Resultaten av dessa båda mandatfördelningar jämförs.

Steg 3: Eventuella överskjutande fasta mandat återförs och tilldelas annat parti

Detta steg genomförs endast för valkretsindelade valområden.

Om något parti fått fler mandat vid summeringen av partiets fasta mandat än vid totalfördelningen ska de överskjutande mandat återföras. Återföringen ska ske, ett mandat i taget, i den eller de valkretsar där partiet tog sitt eller sina sista mandat med lägst jämförelsetal.

Ett återfört mandat ska istället tilldelas det parti som står i tur att ta mandat i samma valkrets. Det är endast partier som inte uppnått proportionell representation i valområdet enligt totalfördelningen som deltar i tilldelning av återförda mandat.

Återföring av fasta mandat är ett komplement till utjämningsmandat, med syfte att uppnå bästa möjliga proportionalitet vid mandatfördelningen i de val där valområdet är indelat i valkretsar.

Återföring av mandat inträffar sällan och sker inte i valkretsar med färre än tre fasta mandat (det vill säga Gotland i riksdagsvalet).

Steg 4: Utjämningsmandat delas ut

Detta steg genomförs endast för valkretsindelade valområden.

När partiernas fasta mandat summerats (och efter eventuell återföring och tilldelning av återförda mandat), tilldelas utjämningsmandat till partier med färre mandat än vad som beräknats i totalfördelningen. Ett partis utjämningsmandat tilldelas, ett i taget, i den eller de valkretsar där partiets jämförelsetal är störst efter fördelningen av de fasta mandat. I detta fall används uddatalsmetoden utan jämkning. I en valkrets där ett parti ännu inte har fått något mandat används partiets röstetal som jämförelsetal (delningstalet är 1). Även partier som inte fått något fast mandat kan få utjämningsmandat.

Exempel 3: Fördelning av fasta mandat enligt jämkade uddatalsmetoden

Parti	Röstetal*	Mandat 1	Mandat 2	Mandat 3	Mandat 4
M	15 200	12 666,67	12 666,67	12 666,67	5 066,67
C	11 746	9 788,33	9 788,33	9 788,33	9 788,33
L	10 538	8 781,67	8 781,67	8 781,67	8 781,67
KD	11 695	9 745,83	9 745,83	9 745,83	9 745,83
S	43 696	36 413,33	14 565,33	8 739,20	8 739,20
V	7 864	6 553,33	6 553,33	6 553,33	6 553,33
MP	4 354	3 628,33	3 628,33	3 628,33	3 628,33
SD	11 250	9 375,00	9 375,00	9 375,00	9 375,00

1. Alla partiers röstetal delas med 1,2 i kolumn "Mandat 1".
2. S är det parti som har det högsta jämförelsetalet, och får därmed det första mandatet.
3. För det parti som fick det högsta jämförelsetalet (S) delas nu röstetalet med 3 som är nästa delningstal ($43\,696 / 3 = 14\,565,33$). De andra partierna behåller sina jämförelsetal i kolumn "Mandat 2".
4. Det parti som har högst jämförelsetal är fortfarande S, som därmed även får mandat nr 2.
5. S röstetal delas med 5 för att få fram partiets nästa jämförelsetal ($43\,696 / 5 = 8\,739,20$). De andra partierna behåller sina jämförelsetal i kolumn "Mandat 3".
6. Det parti som nu har högst jämförelsetal är M som därmed får mandat nr 3.
7. Röstetalet för M delas med 3 som är nästa delningstal för partiet ($15\,200 / 3 = 5\,066,67$). De andra partierna behåller sina jämförelsetal i kolumn "Mandat 4". Övriga partier konkurrerar fortfarande med deras ursprungliga jämförelsetal, förutom S vars röstetal har delats med 5.
8. Det parti som har högst jämförelsetal är C som får mandat nr 4.

Exempel 4: Partispärr i en valkretsindelad kommun

Valköpings kommun har tre valkretsar. Det innebär att småpartispärren är 3 %.

Partierna fick följande röstetal (antal röster) och andel giltiga röster i respektive valkrets:

Parti	Valköping V		Valköping C		Valköping Ö	
	Röstetal	Procent	Röstetal	Procent	Röstetal	Procent
M	2 913	21,56	4 014	30,33	3 742	24,64
C	852	6,31	404	3,05	1 170	7,70
L	934	6,91	1 191	9,00	884	5,82
KD	380	2,81	406	3,07	556	3,66
S	5 366	39,71	4 369	33,01	5 775	38,03
V	516	3,82	660	4,99	535	3,52
MP	542	4,01	891	6,73	562	3,70
SD	1 587	11,75	1 147	8,67	1 678	11,05
FI	410	3,03	134	1,01	265	1,75
Övriga partier	12	0,09	19	0,14	18	0,12
Summa	13 512	100,00	13 235	100,00	15 185	100,00

I tabellen nedan visas partiernas sammanlagda röstetal och andel giltiga röster för hela kommunen.

Parti	Röstetal	Procent
M	10 669	25,44
C	2 426	5,79
L	3 009	7,18
KD	1 342	3,20
S	15 510	36,99
V	1 711	4,08
MP	1 995	4,76
SD	4 412	10,52
FI	809	1,93
Övriga partier	49	0,12
Summa	41 123	100,00

Feministiskt Initiativ (FI) klarade inte 3%-spärren på kommunnivå och får därför inte delta i mandatfördelningen. Partiet fick över tre procent röster i valkrets Valköping V, men kan ändå inte tilldelas något mandat där.

Övriga partier som särredovisats ovan klarade 3%-spärren och får delta i mandatfördelningen. Kristdemokraterna (KD) fick bara över tre procents röster i valkretsarna Valköping C och Valköping Ö, men kan ändå bli tilldelat mandat i alla valkretsar.

Exempel 5: Kompletta mandatfördelning i valkretsindelad kommun

Exemplet visar alla steg när det gäller fördelning av mandat mellan partier, (inklusive fördelning av fasta mandat, totalfördelning, återföring av överskjutande mandat, samt fördelning av utjämningsmandat).

Fördelning av de fasta mandaten

I Exempel 2 fördelades de 67 fasta mandaten i Valköpings kommunfullmäktige på valkretsarna enligt följande:

Valköping V	22
Valköping C	22
Valköping Ö	23

De fasta mandaten har fördelats mellan partierna (enligt samma princip som i Exempel 3) inom de tre valkretsarna på följande sätt:

Parti	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö	Summa fasta valkretsmandat
M	5	7	6	18
C	1	1	2	4
L	1	2	1	4
KD	1	1	1	3
S	9	7	9	25
V	1	1	1	3
MP	1	1	1	3
SD	3	2	2	7
Totalt	22	22	23	67

Totalfördelning

För att avgöra om något mandat ska återföras görs en så kallad totalfördelning. Samtliga mandat fördelas med den jämkade uddatalsmetoden på hela valområdet, som om det vore en enda valkrets. Se exempel 3 för hur den jämkade uddatalsmetoden går till.

Nedan visas summan av deras tilldelade fasta mandat, samt resultatet av totalfördelningen för varje parti.

Parti	Summa fasta valkretsmandat	Totalfördelning	Överskott/underskott av mandat
M	18	20	-2
C	4	4	0
L	4	6	-2
KD	3	2	+1
S	25	28	-3
V	3	3	0
MP	3	4	-1
SD	7	8	-1
Totalt	67	75	

Exempel 5, forts.

Om ett parti har fått fler mandat vid summeringen av de tilldelade fasta mandaten än vid totalfördelningen, har partiet fått fler mandat än vad som är proportionerligt.

Tabellen ovan visar att Kristdemokraterna (KD) fick ett mandat mer vid summeringen av partiets tilldelade fasta mandat (3 mandat) än vid totalfördelningen (2 mandat). Det överskjutande mandatet ska återföras.

Tabellen visar också att flera andra partier inte har uppnått en proportionell fördelning, eftersom de har fått för få mandat. Dessa partier (Moderaterna, Liberalerna, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna) får delta i tilldelningen av det mandat som Kristdemokraterna ska återföra.

Återföring och tilldelning av överskjutande mandat

För Kristdemokraterna ska ett mandat återföras. Återföringen ska ske i den valkrets där partiet tog mandat med lägst jämförelsetal.

Tabellen visar jämförelsetalen för Kristdemokraternas tre mandat. Uträkningen av jämförelsetal görs vid fördelningen av fasta mandat, se exempel 3.

Parti	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö
KD	316,66	338,33	463,33

Kristdemokraterna har lägst jämförelsetal i valkretsen Valköping V och ska därför återföra sitt mandat i den valkretsen.

Det mandat som återförts ska sedan tilldelas ett annat parti. Endast de partier som ännu inte uppnått proportionalitet vid fördelningen av fasta mandat ska delta vid tilldelning av återförda mandat. De partierna är i det här fallet Moderaterna, Liberalerna, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna.

Det parti som står på tur att ta mandat i valkretsen Valköping V ska få ett mandat tilldelat. I tabellen nedan visas jämförelsetal för nästa mandat för respektive parti. Liberalerna har högst nästa jämförelsetal i valkretsen och får därför det återförda mandatet.

Valkrets: Valköping V

Parti	Röster	Mandat	Nästa jämförelsetal
M	2 913	5	264,81
L	934	1	311,33
S	5 366	9	282,42
MP	542	1	180,66
SD	1 587	3	226,71

Exempel 5, forts.

Tabellen nedan visar partiernas fasta mandat för respektive valkrets efter återföring (KD) och tilldelning av återfört mandat (L) i valkrets Valköping V.

Parti	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö	Summa fasta valkretsmandat
M	5	7	6	18
C	1	1	2	4
L	2	2	1	5
KD	-	1	1	2
S	9	7	9	25
V	1	1	1	3
MP	1	1	1	3
SD	3	2	2	7
Totalt	22	22	23	67

Fördelning av utjämningsmandat

Totalfördelningen jämförs med summan av tilldelade fasta mandat (efter återföring och tilldelning av återförda mandat). De partier som har färre tilldelade mandat än totalfördelningen har rätt till utjämningsmandat.

Parti	Totalfördelning	Summa fasta valkretsmandat	Utjämningsmandat
M	20	18	2
C	4	4	0 (ska inte delta)
L	6	5	1
KD	2	2	0 (ska inte delta)
S	28	25	3
V	3	3	0 (ska inte delta)
MP	4	3	1
SD	8	7	1
Totalt	75	67	8

Centerpartiet, Kristdemokraterna och Vänsterpartiet har nu en proportionell fördelning av mandaten i hela kommunen och ska därför inte få några utjämningsmandat. Liberalerna som tilldelades Kristdemokraternas överskjutande mandat har fortfarande underskott på ett mandat.

Exempel 5, forts.

Nu ska utjämningsmandaten per parti fördelas mellan valkretsarna. Den valkrets där partiet har högst jämförelsetal tar mandatet. Tabellerna nedan visar nästa jämförelsetal i varje valkrets för de partier som ska få utjämningsmandat.

För de partier som inte fått något fast mandat i valkretsen gäller röstetalet som jämförelsetal.

Moderaterna

	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö
Röstetal	2 913	4 014	3 742
Antal tilldelade mandat	5	7	6
Delningstal (= 2 * antal tilldelade mandat + 1)	11	15	13
Jämförelsetal (= Röstetal / Delningstal)	264,81	267,60	287,84

I valkretsen Valköping Ö har Moderaterna det högsta jämförelsetalet (287,84) och får därmed sitt första utjämningsmandat där.

Två utjämningsmandat ska placeras och ett nytt jämförelsetal för valkrets Valköping Ö ska därmed räknas ut. Partiets nya jämförelsetal för valkretsen Valköping Ö fås genom en fortsatt tillämpning av uddatalsmetoden ($3742/15 = 249,46$).

	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö
Röstetal	2 913	4 014	3 742
Antal tilldelade mandat	5	7	7
Delningstal (= 2 * antal tilldelade mandat + 1)	11	15	15
Jämförelsetal (= Röstetal / Delningstal)	264,81	267,60	249,46

Moderaternas andra utjämningsmandat går till valkretsen Valköping C med jämförelsetalet 267,60 och båda utjämningsmandaten är nu fördelade.

Liberalerna

	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö
Röstetal	934	1 191	884
Antal tilldelade mandat	2	2	1
Delningstal (= 2 * antal tilldelade mandat + 1)	5	5	3
Jämförelsetal (= Röstetal / Delningstal)	186,80	238,20	294,66

Partiets utjämningsmandat placeras i valkretsen Valköping Ö med jämförelsetalet 294,66.

Exempel 5, forts.**Socialdemokraterna**

	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö
Röstetal	5 366	4 369	5 775
Antal tilldelade mandat	9	7	9
Delningstal (= 2 * antal tilldelade mandat + 1)	19	15	19
Jämförelsetal (= Röstetal / Delningstal)	282,42	291,26	303,94

Det första mandatet placeras i valkretsen Valköping Ö med jämförelsetalet 303,94. Nästa jämförelsetal för S i Valköping Ö blir $5775/21 = 275,00$.

	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö
Röstetal	5 366	4 369	5 775
Antal tilldelade mandat	9	7	10
Delningstal (= 2 * antal tilldelade mandat + 1)	19	15	21
Jämförelsetal (= Röstetal / Delningstal)	282,42	291,26	275,00

Det andra mandatet placeras i valkretsen Valköping C med jämförelsetalet 291,26. Nästa jämförelsetal för S i Valköping C blir $4369/17 = 257,00$.

	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö
Röstetal	5 366	4 369	5 775
Antal tilldelade mandat	9	8	10
Delningstal (= 2 * antal tilldelade mandat + 1)	19	17	21
Jämförelsetal (= Röstetal / Delningstal)	282,42	257,00	275,00

Det tredje och sista mandatet placeras i valkretsen Valköping V med jämförelsetalet 282,42.

Miljöpartiet

	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö
Röstetal	542	891	562
Antal tilldelade mandat	1	1	1
Delningstal (= 2 * antal tilldelade mandat + 1)	3	3	3
Jämförelsetal (= Röstetal / Delningstal)	180,66	297,00	187,33

Partiet ska få ett utjämningsmandat. Det placeras i valkretsen Valköping C eftersom partiet har högst jämförelsetal där, 297,00.

Exempel 5, forts.**Sverigedemokraterna**

	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö
Röstetal	1 587	1 147	1 678
Antal tilldelade mandat	3	2	2
Delningstal (= 2 * antal tilldelade mandat + 1)	7	5	5
Jämförelsetal (= Röstetal / Delningstal)	226,71	229,40	335,60

Partiet har ett utjämningsmandat som placeras i valkretsen Valköping Ö med jämförelsetalet 335,60.

Resultat av fördelning av utjämningsmandat för respektive parti och valkrets

Parti	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö
M		1	1
C			
L			1
KD			
S	1	1	1
V			
MP		1	
SD			1

Resultatet av hela mandatfördelningen

Parti	Valköping V	Valköping C	Valköping Ö	Totalt
M	5	8	7	20
C	1	1	2	4
L	2	2	2	6
KD	-	1	1	2
S	10	8	10	28
V	1	1	1	3
MP	1	2	1	4
SD	3	2	3	8
Totalt	23	25	27	75

3.3 Hur många röster hade behövts för att ta det sista mandatet?

En vanlig fråga är hur många röster ett visst parti skulle ha behövt för att ta ytterligare ett mandat.

Den metod som beskrivs i detta avsnitt gäller för totalfördelningen av alla mandat i valet. Att beräkna hur många röster som ett parti skulle ha behövt för att ta ytterligare ett mandat i en viss valkrets, om det finns mer än en valkrets, är mer komplicerat på grund av utjämningsmandat och eventuell återföring.

Princip för beräkning

Ett parti (X) tar det sista mandatet. För att ett annat parti (Y) skulle ha tagit sista mandatet hade det behövt ett minst lika högt jämförelsetal (exakt samma jämförelsetal för parti X och Y skulle ha inneburit lottning mellan partierna).

Om jämförelsetalet för parti X multipliceras med det aktuella delningstalet (se faktarutan om den jämkade uddatalsmetoden i avsnitt 3.2) för parti Y, samt avrundas uppåt till ett heltal, fås det röstetal som parti Y hade behövt för att ta det sista mandatet. Skillnaden mellan detta röstetal och parti Y:s faktiska antal röster är det tillskott av röster som partiet hade behövt för att ta det sista mandatet, givet att alla andra partiers röstetal är oförändrade. Se exempel 6.

Exempel 6: Räkna på sista mandatet

Ett kommunfullmäktigeval har gett följande valresultat.

Parti	Röstetal
C	4 282
M	20 971
S	38 230
SD	12 625
V	9 211

Detta ger följande mandatfördelning:

Mandat	Går till parti	Röstetal	Delningstal	Jämförelsetal
1	S	38 230	1,2	31 858,33
2	M	20 971	1,2	17 475,83
3	S	38 230	3	12 743,33
4	SD	12 625	1,2	10 520,83
5	V	9 211	1,2	7 675,83

Vänsterpartiet tog det sista mandatet på jämförelsetalet 7 675,83. Eftersom Socialdemokraterna tog två av de fyra första mandaten är Socialdemokraternas delningstal 5. Det röstetal som Socialdemokraterna hade behövt för att få samma jämförelsetal som Vänsterpartiet är därmed $7\,675,83 \cdot 5 = 38\,379,17$.

För att Socialdemokraterna ska få ett högre jämförelsetal än Vänsterpartiet avrundas detta röstetal uppåt till närmaste heltal, 38 380. Ett röstetal på 38 380 ger jämförelsetalet 7 676, vilket är något högre än det jämförelsetal som Vänsterpartiet tog det sista mandatet på.

Socialdemokraterna hade alltså behövt ett tillskott på 150 röster ($38\,380 - 38\,230$) för att ta det sista mandatet i stället för Vänsterpartiet.

4 Fördela mandat inom partierna – utse ledamöter och ersättare

Reglering

Bestämmelser om hur ledamöter och ersättare utses (inklusive valbarhet och ersättarkvot för kommunfullmäktige) återfinns i huvudsak i 3 kap. 4 § regeringsformen (1974:152), 14 kap. 9-17 §§ vallagen (2005:837), samt 4 kap. 3-5 §§ och 5 kap. 8 § kommunallagen (2017:725).

När mandatfördelningen mellan partier är klar fastställs vilka som ska utses som ledamöter, det vill säga vilka kandidater som ska tillträda mandaten. För varje ledamot utses också ersättare.

Fördelningen sker varje valkrets för sig, men särskilda regler finns när en kandidat tagit plats i fler än en valkrets (dubbelvalsavveckling).

Först kontrolleras om någon kandidat fått tillräckligt många personröster för att kunna bli invald på personröster för ett parti. Det finns en spärr för personval, se nedan.

Oftast räcker inte antalet kandidater som klarat spärren för personröster för att fylla alla ledamotsplatser. Om antalet kandidater som nått över spärren är för få utses resterande ledamöter för partiet med hjälp av den så kallade heltalsmetoden.

Valbarhet

En grundförutsättning för att kunna bli utsedd till ledamot eller ersättare är att personen är valbar på valdagen.

En kandidat måste på valdagen uppfylla kriterierna för rösträtt i respektive val. För att kunna bli utsedd till ledamot eller ersättare i riksdagen innebär detta att kandidaten måste ha svenskt medborgarskap. För att bli ledamot eller ersättare i region- eller kommunfullmäktige krävs istället att kandidaten är folkbokförd i regionen eller kommunen.

En kandidat måste även ha samtyckt till kandidaturen före valet för att kunna bli vald. Dessutom får en kandidat till region- eller kommunfullmäktige inte vara förtroendevald revisor i regionen eller kommunen.

När ledamöter och ersättare ska utses kontrollerar Valmyndigheten respektive länsstyrelsen valbarheten på kandidaterna. Om en kandidat inte är valbar hoppas personen över i beräkningarna.

4.1 Inval enligt personröstningsreglerna

En kandidats personliga röstetal är det antal personröster som hen fått under en och samma partibeteckning i valkretsen, oavsett hur många listor kandidaten funnits med på.

Om flera kandidater har klarat spärren för personval tar de plats efter antalet personröster. Om flera kandidater har exakt samma antal röster dras det lott om vem av dem som ska tillträda mandatet.

Spärr för personval

Kravet (spärren) för att bli invald på personröster är att kandidaten har fått ett antal personröster som motsvarar minst

- 5 % av partiets röster i valkretsen vid val till riksdagen.
- 5 % av partiets röster i valkretsen vid val till regionfullmäktige, dock minst 100 röster.
- 5 % av partiets röster i valkretsen vid val till kommunfullmäktige, dock minst 50 röster.
- 5 % av partiets totala antal röster i hela landet vid val till Europaparlamentet.

4.2 Inval enligt heltalsmetoden

Oftast kan inte alla ledamöter och ersättare utses med hjälp av personröster och då tillämpas den så kallade heltalsmetoden. Vid denna räkning ingår inte de kandidater som redan valts in baserat på personröster.

Om partiet har en lista

Heltalsmetoden kommer enklast till uttryck när partiet kandiderar med endast en lista (valsedel) i den valkrets för vilken ledamöter och ersättare ska utses. Ledamöter väljs då in i den ordning de står på listan.

Ett jämförelsetal fås genom att röstetalet delas med kandidatens plats på listan, efter eventuell rensning av icke valbara kandidater; jämförelsetalet är röstetalet delat med 1 för den första valbara kandidaten, röstetalet delat med 2 för den andra valbara kandidaten, och så vidare. Vid valkretsindelade val används jämförelsetalet i mandatfördelningens nästa steg dubbelvalsavveckling, se avsnitt 4.3.

Se exempel 7 för namnordning med användning av heltalsmetoden då partiet kandiderar med en lista.

Om partiet har flera listor i samma valkrets

Om partiet har flera listor i valkretsen sorteras listorna i grupper efter första giltiga kandidatnamn. I den första beräkningsomgången (den beräkning som görs för att utse det första mandatet enligt heltalsmetoden) fördelas mandatet till kandidaten i den grupp som har det största totala röstetalet. Jämförelsetalet är lika med röstetalet.

Vid de beräkningsomgångar som sker efter den första beräkningsomgången blir beräkningarna mer invecklade. Redan invalda kandidaters namn stryks från listorna så att nya namn hamnar överst. I varje omgång bildar de listor som toppades av den kandidat som namnordnades vid den senaste beräkningen nya namngrupper efter vad som blir nya första namn. För varje ny grupp i varje ny beräkningsomgång beräknas ett platstal, som är gruppens röstetal dividerat med jämförelsetalet från föregående omgång för den kandidat som valdes in som ledamot. Jämförelsetalet för en kandidat som är kvar beräknas sedan som det totala röstetalet på den eller de listor där kandidaten står överst, dividerat med kandidatens totala platstal plus 1.

Vid varje omgång beräknas röstetal, platstal och jämförelsetal för kandidaterna. Platstalet och jämförelsetalet beräknas med två decimaler och avrundas nedåt. Den andra decimalen får inte höjas. Vid lika jämförelsetal mellan två eller flera kandidater ska platsen lottas mellan dem. Se exempel 8 för namnordning med flera listor för ett parti.

Flytt av mandat på grund av att kandidatnamnen tar slut

Om antalet kandidater på listorna i en valkrets inte räcker till för att tillsätta alla mandat för ett parti, får mandat flyttas över till en annan valkrets där det finns kandidater över. Dessa mandat fördelas på samma sätt som utjämningsmandat (steg 4 i avsnitt 3.2). Detta är mycket ovanligt.

Exempel 7: Utse ledamöter inom ett parti, en lista, kommunfullmäktigeval

Vårpartiet har fått sex mandat i kommunfullmäktige i Valby kommun. Hela kommunen är en enda valkrets. Partiets röster uppgår totalt till 1010, varav 889 väljare har röstat med partiets namnvalsedel och 121 röster är valsedlar utan kandidatnamn. Valsedeln ser ut på följande sätt:

Vårpartiet

- 1. Anna
- 2. Bengt
- 3. Rico
- 4. Doris
- 5. Evin
- 6. Fanny
- 7. Bipin

Kandidatnamn ordnas enligt personröstningsreglerna

För att kunna bli invald på personröster måste en kandidat ha fått ett antal personröster som motsvarar minst 5 % av partiets totala röstetal i kommunen, dock minst 50 röster. För kandidater inom Vårpartiet, som fått 1010 röster totalt, krävs minst 51 personröster.

Personrösterna fördelar sig så här:

Kandidat	Personröster	Procent
Anna	140	$140/1010 = 13,86\%$
Doris	55	5,44 %
Bengt	20	1,98 %
Rico	10	0,99 %
Fanny	8	0,79 %
Evin	4	0,40 %
Bipin	4	0,40 %

Detta innebär att Anna och Doris är de kandidater som har klarat spärren för personröster. De tar därmed de två första platserna. För att ordna de återstående fyra kandidaterna måste rösträkningen ske enligt heltalsmetoden.

Exempel 7, forts.**Kandidatnamn ordnas enligt heltalsmetoden**

De kandidater som redan har tagit plats med hjälp av personröstningsreglerna tas nu bort. Utgångsläget är då detta (personvalda kandidater står inom parentes):

(Anna)

Bengt

Rico

(Doris)

Evin

Fanny

Bipin

Eftersom partiet bara har en namnlista som fått röster väljs kandidaterna in i den ordning de finns upptagna på valsedeln. Jämförelsetal beräknas för varje kandidat genom att röstetalet i tur och ordning delas med 1, 2, 3, 4 och så vidare.

Första beräkningen

Bengt står som första namn på listan eftersom Anna tagit plats på personröster.

Bengts jämförelsetal blir röstetalet, dvs. $889/1 = 889,00$.

Andra beräkningen

När Bengt tagit plats tillfaller alla 889 rösterna kandidaten Rico. Ricos jämförelsetal är röstetalet delat med 2, alltså $889/2 = 444,50$.

Tredje beräkningen

Nu tillgodoräknas Evin alla rösterna. Jämförelsetalet blir $889/3$, dvs. 296,33.

Fjärde beräkningen

Fanny får jämförelsetalet $889/4$, dvs. 222,25. Kandidaterna blir invalda i denna ordning:

	Kandidat	Personröster/jämförelsetal
1.	Anna	140 personröster
2.	Doris	55 personröster
3.	Bengt	889,00
4.	Rico	444,50
5.	Evin	296,33
6.	Fanny	222,25

Exempel 8: Utse ledamöter inom ett parti, två listor, kommunfullmäktigeval

Höstpartiet har fått sex mandat i kommunfullmäktige i Valby kommun. Hela kommunen är en enda valkrets. Partiet har tre listor, som delvis innehåller samma kandidater. Det förekommer inga andra valsedlar för partiet. Partiet har fått 900 röster.

Valsedlarna ser ut på följande sätt och har fått följande antal röster:

Lista 1: 400 röster

Lista 2: 300 röster

Lista 3: 200 röster

Höstpartiet
☐ 1. Britta
☐ 2. Carin
☐ 3. David
☐ 4. Emma
☐ 5. Frans

Höstpartiet
☐ 1. Britta
☐ 2. Emma
☐ 3. Mohamed
☐ 4. Frans
☐ 5. Henry
☐ 6. Inger
☐ 7. Carin

Höstpartiet
☐ 1. Carin
☐ 2. David
☐ 3. Emma
☐ 4. Mohamed
☐ 5. Frans

Kandidatnamn ordnas enligt personröstningsreglerna

En kandidat måste ha fått ett antal personröster som motsvarar minst 5 % av partiets totala röstetal i kommunen, dock minst 50 röster, för att kunna bli invald på personröster.

Femprocentsregeln för Höstpartiet innebär en spärr på 45 röster och därför måste regeln om lägst 50 röster tillämpas. Antalet personröster läggs ihop för de enskilda personerna på de tre listorna.

Personrösterna fördelar sig då på följande sätt:

Kandidat	Personröster	Procent
Britta	175	175/900 = 19,44 %
David	50	5,55 %
Emma	48	5,33 %
Carin	20	2,22 %
Frans	10	1,11 %
Mohamed	9	1,00 %
Henry	5	0,55 %
Inger	2	0,22 %

Det är två kandidater som har klarat spärren för personröster: Britta och David. Emma med sina 48 personröster klarar procentspärren men inte kravet på lägst 50 röster. Partiets fyra återstående ledamöter måste därför utses enligt heltalsmetoden.

Exempel 8, forts.**Kandidatnamn ordnas enligt heltalsmetoden**

De kandidater som redan tagit plats med hjälp av sina personröster tas nu bort. Det innebär att Carin står överst på Lista 1, Emma står överst på Lista 2 och Carin står överst på Lista 3.

Första beräkningsomgången

Alla röster på Lista 1 och Lista 3 tillgodoräknas Carin, som får jämförelsetalet $400 + 200 = 600,00$. På Lista 2 får Emma alla rösterna och därmed jämförelsetalet $300,00$.

Det tredje mandatet går därmed till Carin som har det högsta jämförelsetalet. Carin fanns även med längst ner på Lista 2, men hon valdes in som ledamot enbart på grund av hennes platser på Lista 1 och Lista 3.

Andra beräkningsomgången

När Carin tagit plats står Emma som första namn på alla tre listorna. Eftersom Lista 1 och Lista 3 båda bidrog till att utse den senaste ledamoten (Carin) läggs dessa ihop till en grupp och ett platstal beräknas för gruppen. Platstalet fås genom att dela listornas röstetal med Carins jämförelsetal. Platstalet för Emma på listorna 1 och 3 blir röstetalet 600 delat med jämförelsetalet 600 , dvs. $600 / 600 = 1$.

Något platstal för Lista 2 ska inte beräknas i den här omgången, eftersom listan inte bidrog till att Carin blev utsedd i den senaste omgången.

Jämförelsetalet beräknas nu som röstetalet dividerat med summan av platstal plus ett. Det fjärde mandatet går till Emma med jämförelsetalet $(400 + 300 + 200) / (1 + 1) = 450,00$.

Tredje beräkningsomgången

När Emma valts in står Frans överst på Lista 1. Mohamed står överst på både Lista 2 och Lista 3 som läggs ihop till en grupp. Platstal ska beräknas för båda.

Röstetalet är 400 för Lista 1. Röstetalet är totalt 500 för Lista 2 och Lista 3. Emma tog det senaste mandatet med jämförelsetalet 450 . Platstalet för Frans blir $400 / 450 = 0,88$. Platstalet för Mohamed blir $500 / 450 = 1,11$.

Jämförelsetalet för Frans blir $400 / (0,88 + 1) = 212,76$. Jämförelsetalet för Mohamed blir $500 / (1,11 + 1) = 236,96$.

Mohamed har det största jämförelsetalet och tar det femte mandatet.

Exempel 8, forts.

Fjärde beräkningsomgången

När Mohamed valts in står Frans överst på alla tre listorna. För Lista 1 beräknades ett platstal (0,88) redan i den förra beräkningsomgången. Ett nytt platstal ska beräknas för Lista 2 och Lista 3, som läggs ihop till en grupp.

Röstetalet är totalt 500 för Lista 2 och Lista 3. Mohamed tog det senaste mandatet med jämförelsetalet 236,96. Platstalet för Frans på listorna 2 och 3 blir $500 / 236,96 = 2,11$.

Jämförelsetalet beräknas som summan av listornas röstetal, dividerat med summan av platstalen plus ett. Det sjätte och sista mandatet går till Frans med jämförelsetalet $(400 + 300 + 200) / (0,88 + 2,11 + 1) = 225,56$.

Kandidaterna blir invalda i denna ordning:

	Kandidat	Personröster/jämförelsetal
1.	Britta	175 personröster
2.	David	50 personröster
3.	Carin	600,00
4.	Emma	450,00
5.	Mohamed	236,96
6.	Frans	225,56

4.3 Dubbelvalsavveckling av ledamöter

Det kan inträffa att en kandidat blir utsedd till ledamot i flera valkretsar. Då måste det fastställas i vilken valkrets som kandidaten ska behålla sitt mandat. Det betyder också att en eller flera andra kandidater ska utses för att ersätta den eller dem som har utsetts i andra valkretsar. Detta kallas för dubbelvalsavveckling.

En kandidat som utsetts till ledamot i flera valkretsar behåller sitt mandat enligt följande prioritering:

1. i första hand i den valkrets där kandidaten har störst andel personröster i förhållande till partiets röster i valkretsen (om platsen har tillsatts enligt personröstningsreglerna, se avsnitt 4.1)
2. i andra hand i den valkrets där kandidaten har det största jämförelsetalet (om alla platser har tillsatts enligt heltalsmetoden, se avsnitt 4.2).

Den som på grund av dubbelvalsavveckling frånträder sin plats ska ersättas av en kandidat som inte redan har utsetts till ledamot, utifrån följande prioritering:

1. i första hand av den kandidat som har den högsta andelen personröster.
2. i andra hand första lediga namn på den lista som den dubbelvalde ledamoten valdes in på i valkretsen. Om den dubbelvalde ledamoten valdes in som ledamot i valkretsen baserat på flera listor viktas dessa listor med avseende på den dubbelvaldes personröstetal (om den dubbelvalde valdes in på personröster) eller röstetalet per lista (om den dubbelvalde valdes in på liströster).
3. i tredje hand namnordning med heltalsmetoden baserat på övriga listor i valkretsen.

Om flera mandat blir lediga på grund av dubbelvalsavveckling ska de tillsättas ett efter ett, efter storleken på i första hand de dubbelvaldas andel personröster och i andra hand på de dubbelvaldas jämförelsetal i valkretsarna.

Kandidater utsedda till ledamöter för flera partier

Det kan inträffa att en kandidat utses till ledamot för fler än ett parti. En kandidat kan inte vara invald på två mandat samtidigt så därför görs en dubbelvalsavveckling när det inträffar. Det sker på motsvarande sätt som ovan.

Exempel 9: Dubbelvalsavveckling

Storby kommun har två valkretsar. Vinterpartiet har gått fram med samma lista i båda valkretsarna. Partiet har fått sju mandat, fyra i den första valkretsen och tre i den andra. Valsedeln ser ut på följande sätt:

Vinterpartiet

- 1. Alice
- 2. Björn
- 3. Claes
- 4. Dan
- 5. Elin
- 6. Fred
- 7. Gerda
- 8. Hugo

Partiet har fått 1 700 röster i första valkretsen och 1 200 i den andra kretsen.

Alice klarar spärren för personröster i båda valkretsarna. Claes klarar spärren för personröster i valkrets 1 och på jämförelsetal enligt heltalsmetoden i valkrets 2. Björn blir invald i båda valkretsarna enligt heltalsmetoden och Dan endast i valkrets 1.

Exempel 9, forts.

Namnordningen är följande i valkrets 1:

Kandidat	Personröster/jämförelsetal	%
Alice	250 personröster	14,70
Claes	110 personröster	6,47
Björn	1 700,00	-
Dan	850,00	-

Namnordningen är följande i valkrets 2:

Kandidat	Personröster/jämförelsetal	%
Alice	200 personröster	16,66
Björn	1 200,00	-
Claes	600,00	-

Detta innebär att kandidaterna Alice, Björn och Claes alla tre är invalda i båda valkretsarna och att dubbelvalsavveckling därmed måste göras.

Alice behåller sitt mandat i valkrets 2 på grund av högre andel personröster än i valkrets 1. Claes behåller sitt mandat i valkrets 1 eftersom han är personvald där. Björn behåller sitt mandat i valkrets 1 på grund av högre jämförelsetal än i valkrets 2.

De dubbelvalsavvecklade mandatet ska tillsättas i följande ordning (baserat på de dubbelvaldas andel personröster och jämförelsetal):

1. Alice, valkrets 1
2. Björn, valkrets 2
3. Claes, valkrets 2

Första tillsättningen (valkrets 1)

Elin, som är första lediga namn på valsekeln, tar plats i Alices ställe i valkrets 1.

Andra tillsättningen (valkrets 2)

Fred är nu första lediga namn på valsekeln och tar Björns plats i valkrets 2.

Tredje tillsättningen (valkrets 2)

Gerda är nu första lediga namn på valsekeln och tar Claes plats i valkrets 2.

De slutligt valda blir därmed:

Valkrets 1	Valkrets 2
Elin	Alice
Claes	Fred
Björn	Gerda
Dan	

Notera att ledamöterna listas i ordningen för de ursprungsvällda ledamöterna. Till exempel fick Elin stol nr 1 i valkrets 1 som ny ledamot efter Alice.

4.4 Utse ersättare

För varje ledamot som utsetts ska det utses ersättare.

Om det finns kandidater i valkretsen som uppnått personvalsspärren men som inte blivit valda till ledamöter, ska dessa kandidater utses till ersättare i första hand. Detta är inte särskilt vanligt.

Därefter hämtas ersättare från den lista eller de listor som den ordinarie ledamoten har valts in på (så kallad listtrohet), baserat på den ursprungliga namnordningen före eventuell dubbelvalsavveckling. Det är alltså listan eller listorna för den ordinarie ledamoten som beaktas, inte för en kandidat som har fått sin plats genom dubbelvalsavveckling.

Om ledamoten har valts in enligt personröstningsreglerna, med personkryss på olika listor, viktas dessa listor ihop baserat på antalet personröster per lista. Om ledamoten har valts in enligt namnordning med heltalsmetoden och flera listor bidrog till att ledamoten blev vald (kandidaten stod överst på flera listor när hen utsågs till ledamot), viktas dessa listor ihop baserat på antalet röster per lista.

Som första, andra, tredje, och så vidare kandidaterna på en lista betraktas de översta kandidaterna på listan som inte redan har tagit plats som ledamot. Om flera ersättare utses för en ledamot gäller som ersättarordning den ordning i vilken de har blivit utsedda.

En utsedd ersättare för en ledamot kan fortfarande utses till ersättare för andra ledamöter. Samma ersättare kan även utses och verka i flera valkretsar eller flera partier.

Val till riksdagen, regionfullmäktige och Europaparlamentet

Lika många ersättare ska utses som partiet har fått mandat, men alltid minst tre, för varje ledamot.

Om inte någon ersättare kan utses på de listor som ledamoten valts in på (alla kandidater på dessa listor har utsetts till ledamöter) kan en (och endast en) ersättare utses från andra listor inom valkretsen, om partiet har flera listor. Då fortsätter namnordningen enligt heltalsmetoden (se avsnitt 4.2) bland de kandidater som inte utsetts till ledamöter.

Om ändå inte någon ersättare kunnat utses kan i sista hand en (och endast en) ersättare utses från en annan valkrets. Ersättaren utses enligt kriterierna i avsnitt 4.1 och 4.2 i den valkrets där partiet har det högsta jämförelsetalet som ännu inte fått ett mandat, baserat på uddatalsmetoden utan jämkning.

Val till kommunfullmäktige

Varje ledamot ska ha minst en ersättare. Inledningsvis utses därför en ersättare för varje ledamot. Det kan vara en kandidat i valkretsen som uppnått personvalsspärren eller en kandidat på den lista eller de listor som ledamoten har valts in på.

Ersättarkvot

Kommunfullmäktige ska senast sista februari valåret besluta om en så kallad ersättarkvot vilken anger antalet ersättare i förhållande till antalet ledamöter totalt sett för ett parti i kommunen. Kvoten ska vara fastställd till högst 1/2, vilket betyder att det utses hälften så många ersättare som ledamöter. (Det allra vanligaste är att ersättarkvoten är 1/2.) Om andelen ersättare för de ledamöter som ett parti har fått blir ett brutet tal ska detta avrundas till närmast högre hela tal.

För varje parti ska det utses minst två ersättare, och minst det antal ersättare som motsvaras av ersättarkvoten, sett till hela kommunen. Observera att antalet ersättare beräknas för hela kommunen och alltså inte per valkrets om valområdet är valkretsindelad.

Om ledamöterna för ett parti har valts in från olika listor kan det, efter att en ersättare utsetts för varje ledamot, leda till att antalet ersättare uppfyller eller överstiger den ersättarkvot som bestämts av fullmäktige. Då ska inga fler ersättare utses.

Om antalet ersättare som inledningsvis har utsetts understiger ersättarkvoten, på grund av att samma ersättare har utsetts för flera ledamöter, utses ytterligare ersättare i en andra beräkningsomgång. En ytterligare ersättare ska då utses för de ledamöter som har ersättare som ersätter minst tre ledamöter. Så länge som antalet ersättare understiger det antal som motsvarar ersättarkvoten upprepas detta förfarande för de ledamöter som har ersättare som ersätter minst fem, sju, nio och så vidare ledamöter (antalet bestäms av beräkningsomgångnumret $\times 2 + 1$).

Därefter kontrolleras att antalet ersättare för ett parti i hela kommunen är minst två. Om detta villkor inte är uppfyllt utses ytterligare en ersättare för varje ledamot.

Om kandidaterna på den lista eller de listor som ledamöterna har valts in på tar slut så att inte alla ersättare kan utses, sker inget mer vid val till kommunfullmäktige. Återstående ersättarplatser förblir obesatta. Däremot är det enligt kommunallagen möjligt för ersättare att i praktiken tjänstgöra som ersättare även för ledamöter i andra valkretsar.

Exempel 10: Ersättare utses, en lista

I exemplet används en valsedel som ser ut på följande sätt:

Stadspartiet

- 1. Kajsa
- 2. Laban
- 3. Mohamed
- 4. Maria
- 5. Olivia
- 6. Pontus
- 7. Rebecka
- 8. Sven
- 9. Josef
- 10. Wilma

Följande regler är samma oavsett typ av val:

Till ersättare utses i första hand de kandidater som har klarat spärren för personröster, i ordning efter sina personliga röstetal. I andra hand ska ersättare utses i den ordning de finns upptagna på valsedeln. Ersättare för en ledamot som utses vid en dubbelvalsavveckling utses alltid baserat på den ursprungsvaldes invalskriterier.

Val till riksdagen, regionfullmäktige och Europaparlamentet**Fall 1****- Ersättare utses enligt ordningen på valsedeln**

Inga kandidater klarade spärren för personröster. Partiet har fått ett mandat med följande namn:

Kajsa

Ersättare blir följande, eftersom antalet alltid ska vara minst tre:

Laban

Mohamed

Maria

Exempel 10, forts.**Fall 2****- Ersättare utses enligt ordningen på valsedeln**

Inga kandidater klarade spärren för personröster. Partiet har fått fem mandat med följande namnordning av kandidaterna:

Kajsa
Laban
Mohamed
Maria
Olivia

Ersättare blir följande, eftersom antalet alltid ska vara lika många som partiet fått mandat:

Pontus
Rebecka
Sven
Josef
Wilma

Fall 3**- Ersättare utses på personröster**

Partiet har fått två mandat och Maria, Kajsa och Pontus har klarat spärren för personröster. Kandidaterna har namnordnats på detta sätt:

Maria - vald på personröster
Kajsa - vald på personröster

Ersättare blir:

Pontus (utsedd på personröster)
Laban
Mohamed

Val till kommunfullmäktige**Fall 4****- En valkrets**

Mohamed och Laban har klarat spärren för personröster, varav Mohamed fått flest röster. Partiet har fått ett mandat med följande namn:

Mohamed - vald på personröster

Ersättare utses enligt följande:

Först utses en ersättare till Mohamed.

1:a omg Laban (utsedd på personröster)

Eftersom det totala antalet ersättare alltid ska vara minst två utses ytterligare en ersättare.

2:a omg Kajsa

Exempel 10, forts.**Fall 5**

- Två valkretsar, ersättarkvot = 1/2

Kommunen består av två valkretsar. Partiet, som har gått till val med samma lista i båda valkretsarna har fått fem mandat, fyra mandat i den ena valkretsen och ett i den andra.

Antalet ersättare är 3 (antalet ledamöter multiplicerat med ersättarkvoten, med avrundning uppåt).

Valda ledamöter är:

	Valkrets 1	Valkrets 2
	Kajsa	Olivia
	Laban	
	Mohamed	
	Maria	
Ersättare blir:	-----	-----
1:a omgången	Pontus	Pontus

Nu är en ersättare utsedd. Då ersättarkvoten inte är uppnådd fortsätter beräkningen.

2:a omgången	Rebecka	Rebecka
--------------	---------	---------

Nu är två ersättare utsedda. Fortfarande är inte ersättarkvoten uppnådd och därmed fortsätter beräkningen.

3:e omgången	Sven	Sven
--------------	------	------

Nu är kvoten uppnådd.

Exempel 11: Ersättare utses, två listor

Stadspartiets två valsedlar ser ut på följande sätt:

Lista 1

Stadspartiet
☐ 1. Kajsa
☐ 2. Laban
☐ 3. Mohamed
☐ 4. Maria
☐ 5. Olivia
☐ 6. Pontus
☐ 7. Rebecka
☐ 8. Sven
☐ 9. Josef
☐ 10. Wilma

Lista 2

Stadspartiet
☐ 1. Kajsa
☐ 2. Birgit
☐ 3. Christer
☐ 4. Dagny
☐ 5. Ester
☐ 6. Folke
☐ 7. Gunnel
☐ 8. Harald
☐ 9. Irma
☐ 10. Jerker

Val till riksdagen, regionfullmäktige och Europaparlamentet**Fall 1**

Partiet tar fem mandat. Lista 1 har något högre röstetal än Lista 2.

De invalda är, i följande ordning:

- Kajsa – vald på personröster, störst andel på Lista 2
- Laban – vald enligt heltalsmetoden, Lista 1
- Birgit – vald enligt heltalsmetoden, Lista 2
- Mohamed – vald enligt heltalsmetoden, Lista 1
- Christer – vald enligt heltalsmetoden, Lista 2

Lika många ersättare ska utses, för varje ledamot, som partiet har fått mandat.

Ersättare blir:

Laban	Kajsa
Mohamed	Birgit
	Christer
-----	-----
Maria	Dagny
Olivia	Ester
Pontus	Folke
Rebecka	Gunnel
Sven	Harald

Exempel 11, forts.**Val till kommunfullmäktige****Fall 2****- ersättarkvot = 1/2**

Partiet tar fem mandat i kommunen, tre i första och två i andra valkretsen. Lista 1 är avsedd för första valkretsen och Lista 2 avsedd för andra valkretsen. Lista 1 har större röstetal än Lista 2. Kajsa är invald på större andel personröster i den andra valkretsen. Vid dubbelvalsavvecklingen har Maria gått in i hennes ställe i den första valkretsen.

Antalet ersättare i hela kommunen är 3 (antalet ledamöter multiplicerat med ersättarkvoten, med avrundning uppåt):

Valda ledamöter är:

	Valkrets 1	Valkrets 2
	Maria	Kajsa
	Laban	Birgit
	Mohamed	
Ersättare blir:	-----	-----
1:a omgången	Olivia	Christer

Nu är två ersättare utsedda. Ersättarkvoten är inte uppnådd och då Olivia är utsedd för tre eller flera ledamöter försätter beräkningen i den första valkretsen.

2:a omgången	Pontus	
--------------	--------	--

Nu är kvoten uppnådd.

Fall 3

Kommunen består av två valkretsar. Partiet har tagit två mandat, ett i vardera valkrets. Två ersättare ska utses i kommunen för partiet. Birgit och Laban har båda klarat spärren för personröster, Birgit med större andel än Laban.

Valda ledamöter blir:

	Valkrets 1	Valkrets 2
	Laban	Birgit
Ersättare blir:	-----	-----
1:a omgången	Kajsa	Kajsa

I första omgången utses Kajsa. Men en omgång till behöver göras eftersom minst två ersättare ska utses i kommunen för partiet. En ytterligare ersättare utses för varje ledamot.

2:a omgången	Mohamed	Christer
--------------	---------	----------

Här blir tre ersättare utsedda i kommunen för partiet, eftersom det blir en ytterligare ersättare för varje ledamot i den andra omgången.

5 Utse nya ledamöter och ersättare under mandatperioden

Reglering

Bestämmelser om hur nya ledamöter och ersättare utses under mandatperioden återfinns i huvudsak i 14 kap. 18-24 §§ vallagen (2005:837).

Under mandatperioden kan ledamöter och ersättare avgå. Då ska nya ledamöter och ersättare utses.

När en ledamot avgår utses den förste ersättaren till ledamot.

När en ersättare utses till ny ledamot eller avgår utses i normalfallet en ny ersättare vid val till region- och kommunfullmäktige. Avvikelser från detta ges i avsnitt 5.1.

Vid val till riksdagen och Europaparlamentet utses endast ersättare om detta begärs av riksdagens eller Europaparlamentets talman.

Den eller de nya ersättarna utses enligt samma regler som när en ersättare utses direkt efter valet. För ledamöter som fått sina platser genom dubbelvalsavveckling utses ersättare baserat på invalskriterierna för den kandidat som blev utsedd till ledamot innan dubbelvalsavvecklingen, se avsnitt 4.4.

Valbarhet vid efterträdarval

En grundförutsättning för att kunna bli utsedd till ledamot eller ersättare vid ett efterträdarval är att personen, förutom på valdagen, även är valbar på dagen för efterträdarvalet (läs mer om valbarhet i avsnitt 4).

5.1 Antal nya ersättare som ska utses

Val till riksdagen och Europaparlamentet

Ersättare utses endast på anmälan av riksdagens eller Europaparlamentets talman. En anmälan om två nya ersättare ska göras om antalet ersättare för en ledamot har minskat till hälften eller mindre än hälften av det antal ersättare som utsågs för ledamoten vid valet. Vid val till riksdagen ska anmälan om två nya ersättare ske även om antalet ersättare inte är tillräckligt stort för att ersättare skall kunna inträda i en ledamots ställe.

Val till region- och kommunfullmäktige

Om den avgående ersättaren varit ersättare för flera ledamöter ska det fyllas på med ersättare för alla ledamöter som berörs. Det kan då vara olika kandidater som står på tur att utses som ersättare till dessa ledamöter.

Val till kommunfullmäktige

Efter att en ersättare avgått eller utsetts till ny ledamot, kan det hända att partiet fortfarande uppnår alla kriterier för antalet ersättare vid val till kommunfullmäktige. Det vill säga att varje ledamot har en ersättare, att det finns minst två ersättare för partiet i hela kommunen, samt att antalet ersättare enligt ersättarkvoten är uppfyllt. Då ska ingen ny ersättare utses.

Om det ska utses en ny ersättare och hen redan är ersättare för en annan ledamot innebär det att det totala antalet unika ersättare i kommunen är oförändrat. Så länge det inte finns minst två ersättare för partiet i hela kommunen, eller att antalet ersättare enligt ersättarkvoten inte är uppfyllt (se avsnitt 4.4), ska ytterligare en ersättare utses.

Ibland kan en ledamot helt komma att sakna ersättare. Vid val till kommunfullmäktige är den så kallade listtroheten stark och när namnen på den eller de listor som bidrog till att den ursprungsvälde är slut får inte ledamoten någon mer ersättare.

Exempel 12: Utse efterträdare, val till kommunfullmäktige, en valsedel

Kommunen är inte valkretsindelad. Sommarpartiet gick till val med en valsedel och fick två mandat i valet. Ingen kandidat klarade spärren för personröster.

Partiets två ledamöter ska ha två ersättare. Ersättarkvoten 1/2 innebär endast en ersättare, men antalet ersättare ska alltid vara minst två för ett parti i en kommunfullmäktige.

Sommarpartiet

- 1. Aminah
- 2. Bertil
- 3. Cecilia
- 4. David
- 5. Evin
- 6. Fredrik

Så här blev namnordningen vid valet:

Ledamot	Ersättare
Aminah	1. Cecilia 2. David
Bertil	1. Cecilia 2. David

Efter någon månad avgår ledamot Aminah.

En ny ledamot ska utses. Det är den ersättare som står på tur att träda in som blir den nya ledamoten, dvs. Cecilia.

När Cecilia utses till ledamot flyttas David upp som ersättare nr. 1 för Cecilia och Bertil.

En ny ersättare ska utses. Evin står näst på tur på valsedeln och blir ersättare nr. 2 för Cecilia och Bertil.

Ledamot	Ersättare
Cecilia	1. David 2. Evin
Bertil	1. David 2. Evin

Exempel 13: Utse efterträdare, val till kommunfullmäktige, valkretsindelad kommun, invald på personröster

Kommunen har två valkretsar. Parti A hade en lista för val till kommunfullmäktige.

Direkt efter valet

Två kandidater klarade spärren för personröster, Aminah och Evin, båda i Valkrets 1. I Valkrets 2 klarade ingen spärren för personröster.

Nr på valsedel	Namn	Personröster, Valkrets 1	Personröster, Valkrets 2
1	Aminah	73 (klarat personröstspärr)	43
2	Bertil	18	14
3	Pernilla	4	4
4	Göran	5	7
5	Evin	54 (klarat personröstspärr)	5
6	Lotta	48	35
	Totalt	775	546

Partiet tog ett mandat i varje valkrets och ska ha totalt två ersättare i kommunen.

Valkrets 1

Aminah utsågs till ledamot i valkrets 1 på störst andel personröster. Evin utsågs till ersättare eftersom han också klarade personröstspärren.

Ledamot	Ersättare
Aminah	1. Evin

Valkrets 2

Aminah, som stod överst på listan, utsågs först som ledamot även i valkrets 2, men efter dubbelvalsavveckling utsågs istället Bertil till ledamot. Tredje namnet på listan, Pernilla, utsågs till ersättare.

Ledamot	Ersättare
Bertil	1. Pernilla

Exempel 13, forts.**Avgång av ersättare**

Efter något år avgår Evin som ersättare. En ny ersättare behöver utses åt Aminah. Nästa person på valsedeln är Bertil, men han kan inte utses till ersättare eftersom han redan är ledamot i Valkrets 2. Den som står på tur efter Bertil är Pernilla, som blir utsedd till ersättare även för Aminah.

Valkrets 1

Ledamot	Ersättare
Aminah	1. Pernilla

Valkrets 2

Ledamot	Ersättare
Bertil	1. Pernilla

Partiet har nu endast en ersättare totalt i kommunen. Tidigare var det två ersättare och det ska vara minst två olika ersättare för varje parti i kommunfullmäktige. Alltså behövs det utses en ytterligare ersättare.

Valkrets 1

Varken Aminah, Bertil, Evin eller Pernilla kan komma i fråga som ersättare eftersom de redan är eller har varit ledamot eller ersättare. Då står Göran på tur. Men Göran har flyttat från kommunen sedan valet och är därför inte valbar längre. Då återstår Lotta, som blir ersättare nr. 2 i valkrets 1.

Ledamot	Ersättare
Aminah	1. Pernilla 2. Lotta

Valkrets 2

Inte heller i Valkrets 2 är Aminah, Bertil, Evin eller Pernilla aktuella för att utses till ersättare för Bertil eftersom de redan är eller har varit ledamot eller ersättare. Göran är inte valbar heller eftersom han inte är folkbokförd i kommunen längre. Då återstår endast Lotta även här, som blir ersättare nr. 2 i valkrets 2.

Ledamot	Ersättare
Bertil	1. Pernilla 2. Lotta

Vill du veta mer?

På Valmyndighetens webbplats www.val.se kan du bland annat:

- Prova mandatfördelningssimulatore
- Läsa om slutlig rösträkning
- Se resultat från tidigare val

Detta är de lagar som reglerar innehållet i denna broschyr:

- Vallagen (2005:837)
- Regeringsformen (1974:152)
- Kommunallagen (2017:725)

Valmyndigheten